

Koulutus- ja tutkimusministerineuvoston pohjoismainen yhteistyöohjelma 2025–2030

LUONNOS

Sisällys

1.	Esipuhe	3
2.	Johdanto	3
3.	Poliittiset painopistealueet	4
4.	Tavoitteet ja osatavoitteet	5
5.	Yhteistyöohjelman arviointi	8

LUONNOS

1. Esipuhe

(Puheenjohtajamaa kirjoittaa)

2. Johdanto

Pohjoismaiden pääministerit hyväksyivät vuonna 2019 yhteisen vision, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismaiden ministerineuvosto tukee siksi vision toteuttamista aloitteilla, jotka liittyvät vision kolmeen strategiseen painopistealueeseen: vihreä Pohjola, kilpailukykyinen Pohjola ja sosiaalisesti kestävä Pohjola.

Pohjoismainen yhteistyö koulutus- ja tutkimusalalla sekä kielissä on edellytys kriisinkestävien ja demokraattisten yhteiskuntien rakentamiselle. Niille on tyypillistä uuden oppiminen, yhteenkuuluvuus ja keskinäinen luottamus. Yhteistyö auttaa Pohjolaa tulevaisuudessakin olemaan yksi maailman integroituneimmista alueista. Ilmaston ja ympäristön muutokset, sosiaalinen eriarvoisuus ja jatkuvasti ikääntyvä väestö asettavat haasteita hyvinvointivaltiolle kaikissa Pohjoismaissa. Samanaikaisesti pohjoismaiset hyvinvointiyhteiskunnat joutuvat vastaamaan uusiin ja tuntemattomiin haasteisiin ja kriiseihin.

Koulun ja koulutuksen kautta Pohjoismaiden kansalaiset saavat tietoa demokratian edellytyksistä, arvoista ja pelisäännöistä, jolloin he pystyvät osallistumaan demokraattisiin prosesseihin. Aktiivisen osallistumisen perusta luodaan varhain. Jo varhaiskasvatuksessa ja päiväkodissa opitaan osallistavaa yhteisöllisyyttä, jossa kaikilla on mahdollisuus sanoa mielipiteensä, tulla kuulluksi ja osallistua. Tutkimus ja uuden tiedon tuottaminen on tärkeää paitsi tutkimustulosten kannalta, myös siksi, että näin tuodaan esiin kriittisen ajattelun ja näkemystenvaihdon arvo.

Koulutus, tutkimus ja kielet ovat Pohjoismaiden ministerineuvoston ydintoimintaa, ja niillä on ratkaiseva merkitys toteutettaessa Visio 2030:n tavoitteita ja vahvistettaessa pohjoismaista yhteistyötä tulevaisuuden kriisien varalta. Yhteistyöhön kuuluu koulutuksen koko kirjo varhaiskasvatuksesta korkea-asteen koulutukseen sekä elinikäinen oppiminen, tutkimus ja kielet. Koulutus, tutkimus ja kielet edistävät Pohjolaa demokraattisena alueena rakentamalla luottamusta, identiteettiä ja yhteisöllisyyttä sekä vahvistavat mahdollisuuksia pohdintaan ja kriittiseen keskusteluun.

Koulutus- ja tutkimusministerineuvoston yhteistyöohjelma kuvaa poliittisia painopistealueita ja tavoitteita kaudella 2025–2030.

Yhteistyöohjelman tavoitteet korostavat sitä, että Pohjoismaat suoriutuvat erinomaisesti useimmilla parametreilla, mutta panostuksia on kuitenkin lisättävä. Hyvä siirtymä edellyttää pyrkimystä siihen, että pohjoismainen koulutus on laadukasta, kaikki saavat hyvät perustaidot ja kaikkien varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten sekä koululaisten ja opiskelijoiden arjessa ehkäistään ulkopuolisuutta ja disinformaatiota. Pohjoismaissa koulutuksen tulee huolehtia koko väestön kouluttamisesta varhaiskasvatuksesta alkaen läpi koko elämän, ja tarvitsemme koulutusta, joka kehittyy työelämän tarpeiden tahdissa. Meillä on jatkossakin oltava kansainvälisesti tasokasta ja yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tutkimusta sekä kielipoliittikkaa, joka tukee identiteettiä ja kilpailukykyä.

Yhteistyöohjelman laatimiseen on osallistettu Pohjoismaiden neuvosto, kansalaisyhteiskunta ja muita olennaisia toimijoita. Koulutus- ja tutkimusministerineuvosto on vastaanottanut suosituksia ja ehdotuksia kansallisilta ja pohjoismaisilta eturyhmiltä ja järjestöiltä. Suosituksia on saatu myös Pohjoismaiden nuorilta muun muassa marraskuussa 2023 järjestetyn nuorten kuukausi -tapahtuman yhteydessä.

Pohjoismaista yhteistyötä tulee tarkastella yhdessä Pohjoismaiden ministerineuvoston muiden ohjausasiakirjojen kanssa, mukaan lukien Visio 2030. Poikkihallinnolliset näkökulmat, kuten kestävä kehitys, tasa-arvo sekä lasten ja nuorten oikeus tulla kuulluksi ja osallistua, tulee huomioida kaikkien panostusten toteutuksessa silloin, kun se on relevanttia.

Yhteistyöohjelman perustana on Pohjoismaiden ministerineuvoston tehtävä auttaa toteuttamaan visio, jonka mukaan Pohjolasta tulee maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Koko Pohjoismaiden ministerineuvosto tukee vision saavuttamista sen kolmella strategisella painopistealueella.

Yhteistyöohjelma linjaa koulutus- ja tutkimusministerineuvoston (MR-U) kaikkea toimintaa. MR-U hyväksyi yhteistyöohjelman [päivämäärä], ja se on voimassa 31. joulukuuta 2030 saakka.

3. Poliittiset painopistealueet

Yhteistyöohjelman poliittiset painopistealueet kumpuavat Pohjoismaiden yhteisistä haasteista, joihin mailla on tarjota yhteisiä ratkaisuja ja pohjoismaista lisäarvoa.

Pohjoismailla on hyvät edellytykset yhteiskunnallisten haasteiden kohtaamiseen. Mailla on hyvä varhaiskasvatus-, opetus- ja koulutustarjonta sekä korkeasti koulutettu väestö. Maat investoivat koulutukseen ja tutkimukseen suuren osan bruttokansantuotteestaan, ja niillä on korkea-asteen oppilaitoksia, jotka ovat kilpailukykyisiä kansainvälisissä vertailuissa. Pohjola on myös alue, jossa tietoon ja tutkimukseen luotetaan yleisesti hyvin. Kaikki Pohjoismaat osallistuvat aktiivisesti eurooppalaiseen tutkimusyhteistyöhön, niillä on vahvat ja kansainvälisesti laadukkaat tutkimusympäristöt, ja ne suoriutuvat hyvin innovaatiovertailuissa. Pohjolassa on rikas kielellinen monimuotoisuus, ja skandinaavisten kielten yhteinen ymmärtäminen tuottaa Pohjoismaille kilpailuetua muihin alueisiin verrattuna.

Samalla koulutuksessa ja tutkimuksessa on otettava huomioon muitakin näkökohtia. Yhtäältä koulutuksen ja tutkimuksen tehtävänä on edistää tiedon arvostusta, yksilön sivistystä, mielipiteenmuodostusta ja sosiaalistumista. Toisaalta koulutuksen ja tutkimuksen on vastattava yhä enemmän yhteiskunnan tarpeisiin, jotka liittyvät mukautumiskykyiseen työvoimaan. Lisäksi niillä tulisi olla yhä enemmän myös yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja niiden avulla tulisi löytää kaivattuja vastauksia päivänpolttaviin ongelmiin.

Tästä muodostuu yhtenäinen kuva, joka korostaa koulutuksen ja osaamisen tarvetta ja edellyttää kykyä ajatella uudella tavalla. Pohjoismainen koulutus on yleisesti laadukasta, ja maat pärjäävät EU:n keskiarvoa paremmin kansainvälisissä perustaitotutkimuksissa. Sekä tilastot että kansainväliset tutkimukset osoittavat kuitenkin, että perustaitojen taso laskee Pohjoismaissa, ja koulutuksen arkeen vaikuttavat yhä enemmän muut tekijät, kuten sosiaalinen, kielellinen ja kulttuurinen tausta sekä sosiaalinen media. Tyttöjen ja poikien väliset erot voivat näkyä oppimistuloksissa, kouluun kiinnittymisessä ja koulutusvalinnoissa, ja nähtävissä on kehitystä, joka johtaa sosiaalisen eriarvoisuuden, lasten ja nuorten pahoinvoinnin, huolestuttavan kouluhaluttomuuden ja opintojen keskeyttämisen lisääntymiseen. Pohjoismaissa on moniongelmaisia ja huono-osaisia lapsia ja nuoria yhä enemmän.

Uuden teknologian ja digitalisaation käyttäminen on entistä tavallisempaa koulutus- ja tutkimusjärjestelmässä, mikä tarjoaa uusia mahdollisuuksia mutta aiheuttaa myös seurauksia, joihin liittyy epävarmuutta. Digitaalisella teknologialla kuten tekoälyllä voidaan vaikuttaa demokratian keskeisiin

toimijoihin ja prosesseihin, mutta myös edistää uusiutumista ja innovaatiota. Tulevaisuudessa joudutaan määrittelemään rajat ja etsimään oikea taso teknologian käytölle koulutuksessa ja tutkimusjärjestelmissä.

Tulevaisuuden työelämää leimaavat vihreä ja digisiirtymä, jotka synnyttävät uusia ammatteja ja tapoja tehdä työtä. Kouluttautuminen on siksi jatkossakin tärkeää sekä väestön nykyisen osaamisen päivittämiseksi että työmarkkinaosallistumisen lisäämiseksi. Pohjolan koulutusjärjestelmä ja työmarkkinat ovat kuitenkin sukupuolittuneet, ja meillä on kasvavia haasteita. Ne liittyvät monien jäämiseen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle sekä koulutuksen läpäisemiseen ja keskeyttämiseen varsinkin ammatillisessa koulutuksessa. Vaikka koulutuksen keskeyttäneiden nuorten osuus on Pohjolassa OECD-maiden keskiarvoa pienempi, meillä on silti aivan liikaa niitä, jotka jäävät ulkopuolelle tai eivät pääse toteuttamaan potentiaaliaan. Ennusteet osoittavat lisäksi, että Pohjolan erityishaasteena tulevaisuudessa on rekrytoida yhteiskunnan tarvitsemia ammattiryhmiä, kuten opettajia, sairaanhoitajia, IT-osaajia ja insinöörejä. Pohjolalle tämä tarkoittaa sitä, että keskeisissä ammateissa toimii jatkossa liian vähän ihmisiä, jotta voisimme säilyttää hyvinvointiyhteiskunnan tason ja toteuttaa tarvittavan siirtymän.

Tutkimuksesta tulee yhä tärkeämpi osa yhteiskuntakehitystä, ja se on onnistumisen avain innovaatioissa sekä vihreässä ja digisiirtymässä. Pohjoismailla on vahvoja osaamiskeskittymiä ja vihreä siirtymä, meri, hyvinvointi ja terveys sekä Arktis ovat esimerkkejä keskeisistä aihealueista, joilla Pohjoismaat tekevät jo nyt yhteistyötä. Samalla Pohjolassa on paljon tutkimusalan toimijoita ja kova kilpailu tutkimusrahoituksesta. Tilastoista ilmenee myös muita haasteita, kuten tutkijoiden urapolkujen jatkuva epävarmuus ja yliopistomaailman sukupuolittuneisuus.

Pohjoismaisen yhteistyön yhtenä erityispiirteinä on skandinaavisten kielten ymmärtäminen. Kielet kytkeytyvät vahvasti kulttuuriin ja perinteisiin ja ovat tärkeitä identiteetin kantajia. Tutkimus ja selvitykset osoittavat kuitenkin, että skandinaavisten kielten ymmärtäminen on Pohjolassa vaihtelevaa tai laskussa. Pohjolan kieliä haastavat muun muassa kansainvälistyminen ja maahanmuutto sekä digitalisaation megatrendit kuten tekoälyn yleistyminen. Tämä on haaste, joka tarjoaa myös mahdollisuuden vahvistaa pohjoismaiseen kielipolitiikkaan liittyvää yhteistä kiinnostusta ja tietämystä vuoteen 2030 ulottuvalla ohjelmakaudella. Pohjoismaiden kielellistä monimuotoisuutta vahvistavat lisäksi alkuperäiskansojen kielet ja muut kielet, joilla on oma erityinen historiansa ja asemansa. Kokonaisuutena kielillä on iso merkitys, kun on kyse identiteetin vahvistamisesta ja liikkuvuuden edistämisestä, ja kielet kuuluvat tärkeimpiin kotouttamistoimiin Pohjoismaissa.

Haasteet eivät koske vain Pohjolaa. Pohjoismailla on monia yhteisiä piirteitä ja vahva yhteistyöperinne. Pohjoismaiden ministerineuvoston alaisessa yhteistyössä on siksi erityisen hyvät mahdollisuudet vaihtaa kokemuksia ja löytää monisyisiin ongelmiin yhteisiä ratkaisuja tehokkaammin kuin muilla kansainvälisillä areenoilla. Tämä antaa Pohjolalle myös mahdollisuuden tulla poliittiseksi ja ammatilliseksi edelläkävijäalueeksi.

4. Tavoitteet ja osatavoitteet

Koulutus- ja tutkimusministerineuvosto on hyväksynyt ohjelmakauden 2025–2030 työlle tavoitteita ja osatavoitteita. Poliittiset painopistealueet määrittävät puitteet politiikan alalla toteutettaville pohjoismaisille yhteistyötoimille. Tämä tarkoittaa sitä, että tavoitteet luovat perustan sektorin käynnistämille aloitteille.

Kaikilla tulee olla taustasta riippumatta pääsy laadukkaaseen koulutukseen varhaislapsuudesta alkaen ja läpi elämän

- **Osatavoite 1:** Entistä useammalla tulee olla hyvät perustaidot.
- **Osatavoite 2:** Koulutuksen tulee vahvistaa väestön demokratiataitoja, kriittistä ajattelua, digitaalista osaamista ja kykyä suunnistaa uudessa media- ja informaatiotodellisuudessa.
- **Osatavoite 3:** Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien määrää tulee vähentää mm. varhaisilla toimilla.
- **Osatavoite 4:** Pohjolan tulee edistää lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden mielekkäitä yhteisöjä, hyvinvointia ja terveyttä kaikilla koulutustasoilla.

Pohjolan tulee olla vuonna 2030 edelleen kansainvälisesti vahva koulutusalue, jossa on hyvät kouluttautumismahdollisuudet ja jossa koko väestöllä on perustaidot ja digitaalinen perusosaaminen. Koulutuksen tulee tarjota turvalliset puitteet varhaislapsuudesta aikuisiälle. Tutkimus osoittaa, että laadukkaaseen koulutukseen ja varhaisiin toimiin panostaminen sekä tarvittaessa hyvät tukitoimet tuottavat inhimillistä ja sosioekonomista arvoa ja vähentävät tarvetta suuriin ja kalliisiin toimiin myöhemmin elämässä. Lisäksi koulutuksen tulee tarjota osaamista ja motivoida demokratiaan ja yhteiskuntaan osallistumiseen sekä opettaa väestöä ajattelemaan kriittisesti, tunnistamaan ja torjumaan disinformaatiota ja osallistumaan avoimeen ja faktapohjaiseen keskusteluun. Pohjoismaiden tulee entisestään tehostaa ja yhtenäistää työskentelyään, jotta ne voisivat edistää koulutukseen ja työelämään kiinnittymistä muun muassa luomalla hyvinvointia ja terveyttä kaikille, koulutustasosta tai kieli- ja kulttuuritaustasta riippumatta, ja varmistamalla ennalta ehkäisevät ja pedagogiset panostukset varhaislapsuudesta alkaen.

Tulevaisuuden pohjoismaisen koulutuksen tulee heijastella yhteiskunnan ja työelämän osaamistarpeita

- **Osatavoite 1:** Koulutusjärjestelmien ja -tarjonnan sekä osaamistarpeiden välillä tulee olla hyvä vastaavuus, jotta vihreä siirtymä voitaisiin toteuttaa ja toimiva hyvinvointiyhteiskunta säilyttää.
- **Osatavoite 2:** Nykyistä useampien työmarkkina-asemaa tulee parantaa jatko- ja täydennyskoulutuksen avulla sekä lisäämällä osaamisen validointia.
- **Osatavoite 3:** Ulkomaalaistaustaisten työmarkkinaosallistumista tulee lisätä kohdennetuilla kieli- ja pätevyityskoulutuksilla.
- **Osatavoite 4:** Nykyistä useampien tulisi suorittaa tutkinto ja saada hyvä jalansija osallistavassa ja tasa-arvoisessa työelämässä.

Vuonna 2030 tulee jatkuvan oppisen perustana olla edelleenkin yksityishenkilöiden mahdollisuus kehittää omia taitojaan läpi elämän - tarpeista ja toimintakyvystä riippumatta. Lisäksi Pohjoismaiden tulee kehittää joustavia ja mukautuvia koulutuksia ja oppimismuotoja, jotka hyödyntävät väestön osaamista ja vastaavat työmarkkinoiden ja yhteiskunnan tarpeisiin. Kestävyyssiirtymän edistämiseksi ja hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämiseksi on välttämätöntä, että mahdollisimman moni hankkii koulutuksen ja tuo työelämään erikoisosaamista yhteiskunnan ja työelämän tarvitsemissa ammateissa. Lisäksi Pohjoismaiden on yhdessä ehkäistävä ulkopuolisuutta ja syrjäytymistä, jotta siirtymä saataisiin toteutettua osallistavasti ja tehokkaasti.

Pohjoismaisen tutkimuksen tulee olla kansainvälisesti laadukasta, varmistaa hyvät osaamisvalmiudet ja tarjota uutta tietoa Pohjoismaille strategisesti tärkeillä aloilla

- **Osatavoite 1:** Pohjoismaisen tutkimusyhteistyön tulee edistää monialaista ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä kansallisten ja pohjoismaisten tutkimusrahoittajien välillä.
- **Osatavoite 2:** Pohjoismaiden tulee edistää huippuosaamista ja pohjoismaista lisäarvoa tekemällä tutkimusyhteistyötä ja välittämällä tutkimustietoa Pohjoismaiden yhteiskuntien kehittämiseksi.
- **Osatavoite 3:** Pohjoismaista tutkimusinfrastruktuuria koskevaa yhteistyötä tulee edistää.
- **Osatavoite 4:** Pohjoismaiden tulee tarjota hyvät toimintaedellytykset tutkijoille, mukaan lukien sukupuolitasapaino yliopistomaailmassa ja nuorten tutkijoiden mahdollisuudet.
- **Osatavoite 5:** Tutkimuksen periaatteina Pohjoismaissa tulisi olla akateeminen vapaus, tutkimuksen integriteetti, vastuullinen tutkimuskäytäntö, avoin tiede ja tutkimuksen turvallisuus.

Pohjolan tulee olla tunnettu vahvana osaamisalueena, jossa pohjoismainen tutkimus on elimellinen osa pyrkimyksiä löytää käytännön ratkaisuja suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin monitieteisesti ja yli yhteistyörakenteiden rajojen. Tutkimuksella tulee olla pohjoismaista lisäarvoa, joka perustuu yhteisiin arvoihin ja periaatteisiin, ja sen tulee varmistaa Pohjoismaiden tulevat osaamisvalmiudet. Pohjolan tulee olla vetovoimainen tutkimusalue, jossa on hyvät puitteet tutkimuksen tekemiseen iästä ja sukupuolesta riippumatta.

Pohjoismaiden tulee yhdessä vaalia ja kehittää kaikkia kieliämme ja kieliyhteyttämme

- **Osatavoite 1:** Yhteistä pohjoismaisten kielten – ennen kaikkea skandinaavisten kielten – taitoa ja ymmärtämistä tulee vahvistaa.
- **Osatavoite 2:** Lasten ja nuorten kiinnostusta pohjoismaisiin kieliin ja pohjoismaiseen yhteistyöhön tulee vahvistaa.
- **Osatavoite 3:** Pohjoismaiden tulisi varmistaa, että Pohjoismaiden yhteiskuntia ylläpitäviä kieliä, kansallisia vähemmistökieliä ja viittomakieliä kehitetään ja että ne pysyvät elinvoimaisina.

Kieli muodostaa tärkeimmän yhteisen infrastruktuurin yhteiskunnassamme. Se luo yhteisöllisyyttä, rakentaa luottamusta ja vahvistaa demokratiaa ja osallisuutta yhteiskunnassa. Pohjoismaissa on huomattava kielellinen monimuotoisuus, ja sen vuoksi on tärkeää vaalia ja kehittää kaikkia kieliämme ja kieliyhteisöjä mukaan lukien alkuperäiskansojen kielet ja kansalliset vähemmistökielet. Pohjoismainen kieliyhteisö on ainutlaatuinen ja se vahvistaa pohjoismaista identiteettiä ja edistää Pohjolaa maailman kestävimpanä ja integroituneimpana alueena. Kiinnostusta skandinaavisten kielten käyttöön tulee vahvistaa lasten ja nuorten keskuudessa, koska he jatkavat pohjoismaista yhteistyötä tulevaisuudessa. Toisesta kulttuuri- ja kielitaustasta tuleville lapsille, nuorille ja aikuisille tulee tarjota mahdollisuuksia oppia yhteiskuntaa ylläpitävä kieli siinä Pohjoismaassa, johon he saapuvat. Pohjoismaisen kieliyhteistyön vahvistaminen tavoitteiden mukaisesti vuoteen 2030 asti edellyttää pitkäjänteistä yhteistyötä, hyviä toimintaedellytyksiä kielille ja poliittista huomiota mm. pohjoismaisen kielipoliittisen julistuksen seurannan kautta.

Pohjolan asemaa integroituneena koulutus- ja tutkimusalueena tulee edistää

- **Osatavoite 1:** Pohjolaa on vahvistettava strategisesti tärkeänä alueena jakamalla kokemuksia ja suhteuttamalla pohjoismaisia ongelmia eurooppalaisen ja kansainvälisen politiikan kehitykseen.

- **Osatavoite 2:** Toisessa Pohjoismaassa opiskelun ja työskentelyn tulee olla helppoa ja houkuttelevaa pohjoismaalaisille.
- **Osatavoite 3:** Pohjoismaiden on varmistettava koulutusalan vaihdon ja liikkuvuuden säilyminen korkealla tasolla maiden välillä.

Pohjolan tavoitteena on olla maailman integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Toisessa Pohjoismaassa elämisen, opiskelun ja työskentelyn tulee olla helppoa ja houkuttelevaa pohjoismaalaisille. Ammattipätevyyden vastavuoroinen tunnustaminen on jo yleistä, ja kymmenet tuhannet oppilaat, opiskelijat ja opettajat osallistuvat vaihtotoimintaan vuosittain. Tämä kaikki tukee visiota integroituneesta Pohjolasta. Pohjolan alueellisen vetovoiman ja merkityksen säilyminen vaatii kuitenkin näiden asioiden ylläpitämistä ja vahvistamista. Pohjoismaisen yhteistyön tulee olla luonteva foorumi kansallisen politiikan kehittämiseen, yhteispohjoismaisten ratkaisujen edistämiseen ja Pohjolan aseman ja yhteisen äänen vahvistamiseen eurooppalaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä.

5. Yhteistyöohjelman arviointi

Yhteistyöohjelma on voimassa vuosina 2025–2030, mutta ohjelmakausi on jaettu kolmivuotisiin työsuunnitelmiin, jotka kattavat vuodet 2025–2027 ja 2028–2030.

Ohjelmakauden puolivälissä tehdään arviointi. Sen pohjalta ministerineuvosto saattaa tehdä tarkistuksia yhteistyöohjelmaan ja pyytää ehdotuksia loppukauden työsuunnitelman laatimiseen.

Lisäksi tehdään jatkuvaa arviointia pääsihteerin sekä koulutus- ja tutkimusministerineuvoston harkinnan mukaan.